

"Mil años va que nació". Consideraciones sobre un cuentu tradicional asturianu.

Xuan Xosé Lajos Martínez
Iván Huerga Antuña

L'oxetu d'esti trabayu nun ye otru que'l de ver de saber daqué de la estructura, significáu, orixe, filiación y hestoria de la tradición oral asturiana -los cuentos tradicionales-, escargachando nun per famosu cuentu abondo recoyíu y documentáu en tola fastera centru-oriental d'Asturies. Paradóxicamente lo que mos va dar l'enquíz de toles cuestiones ye la comparanza y les coincidencies d'esti cuentu con otre tradiciones orales europees asemeyaes (hermanes) enforma estudiaes nel so significáu, forma y simbolismu, que s'enarten nuna tradición y contestu más ampliu y común a toos ellos; tradición que polos elementos inxertaos nellos, referencies, etc. tenemos que calificar ensin prexucios comu "céltica". Esto diz muncho de la filiación del cuentu tradicional asturianu, que caltiense práuticamente igual nun contestu llingüísticu distintu del "orixinal".

Les entrugues fainse marallos en maxín de la que

vamos descubriendo semeyances y meciendo uno col otro...
¿ficios d'un ciclu más ampliu? ¿referencies relixoses o
mitolóxicques que güei alienden embaxo la humilde cadarma
del cuentu?...

Va mos velo poco a poco...

CUENTU ASTURIANU ¹

VERSION 1

Nuna cueva del Monti Alea (Ribesella) vivía una xana col so fíu, que tenía munchos años y enxamás dixera un res.

Un día al amanecerín, la xana pónxose a la oriella'l camín col fíu'n cuello, cola intención de entruiga-y al primer probe que pasara per ellí qué tenía que facer pa que'l xanín falara.

Al pocu tiempu de tar esperando pasó una probe y la xana comentó el casu con ella, a lo que-y respondió aquélla:

- *Arrodia'l fueu con cascos de güevu y sienta al to fíu detrás d'ellos.*

Fézolo asina la xana, y el neñu, al ver los cascos ferver, dixo:

- *Cien años va que nació
y enxamás tantos pucheros
xuntos, al pie'l fueu vi.*

---

(1) Hai llibros asgaya nos que apaecen estos cuentos. Los qu'equí tan, sáquense de: 1, 2, 3, 4, 5, 6 Aurelio de Llano y Roza de Ampudia *Del Folklore asturiano* IDEA; Uviéu, 1983. 7 G. Suárez, G. Torre *Alto Nalón, Cuentos y leyendas* IBN P. Llavana, 1984 ("les xanes", recoyíu por Luis Corte Alonso). Y una versión recoyía oralmente -8-. Otre en: Constantino Cabal *La Mitología asturiana* GH, Xixón 1987. (rimes caberes de 5). Mª Josefa Canellada *Leyendes, cuentos y tradiciones* Ayalga, Salinas 1983. Luciano Castañon *Supersticiones y creencias de Asturias* CPA Ayalga, Salinas 1976.

VERSION 2

Una xana, en Cangues d'Onís, cambió al so fíu pol d'una salladora, pa qu'ésta diese de mamar al xanín. La salladora quixo asar mazanes pa cenar y púnxoles en llar alrededor del fueu; dempués sacó al neñu del trubiecu y sentólu detrás del llume; el xanín al güeyar les mazanes dixo:

*Mil años va que nací
y enxamás tantos pucheros vi.*

Entós la salladora dióse cuenta de que'l so fíu fuera camudáu pol d'una xana.

VERSION 3

Una vecina de la Canga, conceyu Colunga, mientres diba trabayar a una tierra dexaba a un fíu nel trubiecu.

Un día cuando volvía topó nel sitiu del so fíu un neñu mui pelosu, y la muyer dixo pa sí:

- Dalguna xana llevó'l neñu mío y dexó'l suyu, porque ella nun trae llechi y quier que yo-y dea de mamar, pero anque llore de fame tres meses sigúos, la teta mía nun la chupa ¡Non, madiós!

Al pocu tiempu el neñu echóse a berrar y cuando la xana lu sintió, díxo-y a la muyer:

-Da-y de mamar y aña esi neñu, bien se conoz que tuyu nun ye...

Y viendo que la muyer nun-y facía casu, acercóse a ella diciendu:

*- Toma'l to mocosín
y dame'l mio pelosín.*

VERSIÓN 4

Una muyer de Vidiagu, conceyu Llanes, taba sallando maíz xunto a la cueva de Santa Marina y, al pie de la finca, tenía al neñu nuna macona a la solombra una cerezal.

Cuandu escureció, la muyer garró la macona col neñu, púnxola enriba la cabeza y marchó pal llar. Pero enentes de llegar a casa dióse cuenta que-y teníen cambiáu al neñu. Entós foi a la cueva Santa Marina y dixo:

- Inxana mora, dame'l mio críu y toma'l tuyu.

La Inxana retrucó-y:

*- Trailu acá, mala muyer,
nun te lu di pa que me lu criaras,
dítelu pa que me lu bautizaras.*

VERSIÓN 5

Una versión paecía, recoyía en Bierces, Riera de Colunga, na que la muyer tenía al fíu nun sardu, debaxu una castañal, mientres sallaba. La xana cámbia-y lu pol d'ella y, viendo que la muyer nun fai casu del xanín que lloraba, diz:

- ¡Muyer, cuida esi neñu

Y la muyer nun facía casu.

*- ¡Muyer, da-y de mamar a esi neñu!
- Que-y dea la madre que lu parió.*

Una versión idéntica a ésta recoyímosla en Les Cuerries, parroquia de Maza (Piloña), col escenariu de la Cueva les Xanes. Otra diz:

- Cuida d'esi guahe, mala muyer.

- *Que lu cuide so ma si lu quier.*

VERSIÓN 6

Una muyer de Naranco, Uviéu, garró un xanín en Fuentequemada y llevólu consigo pa que los sos fíos enredaran con elli. La xana buscábalu per toes partes, y una nueche sintiólu berrar na casa que lu tenién recoyú. Acercóse a la puerte y, per un furacu, faló asina col fíu:

- *Xanín de mio,
¿Quién te llevó?
- Madre mía,
quien me requería.*

VERSIÓN 7

Una muyer, en Llaviana, tenía una fía mui guapa, roxa y de cuatro años. La madre taba llavando na fonte mientras que la neña xugaba col agua. Entós apaeció una xana y encantó a la neña, apoderóse-y del so espíritu.

Al pasar los días la madre notó que la so fía nun yera la mesma; entós, asustada, foi ver a una muyer qu'había'n pueblu que la tenién por bruxa, y cuntó-y lo que-y pasaba. La muyer díxo-y que pa saber si la so fía yera o nun yera la mesma tenía que facer esta preba:

Pon cascos de güevu alrededor del fueu, verás que lluego lo sabes...

La madre llegó a casa y fexo comu-y mandara la bruxa.

Entós la neña al ver los cascos de güevu xunto al fueu, dixo:

- *Fai mil años que nací,*

*y nunca tantos pucherinos
alredor del fueu vi.*

VERSIÓN 8

Taba una muyer, en Pilofía, llavando en ríu, cerca la cueva de la Peña les Xanes, y dexó al fíu nun trubiecu, al pie d'ella. Cuandu acabó de llavar atopó, en vez del d'ella, ún ruinucu, prietu y peludu.

La muyer entós foi tar con una muyerina que sabía muncho de xanes, que-y dixo:

- *Esto foi una xana que te lu camudó. Pa que te lu devuelva tienes qu'echar agua nunos cascos de güevu y ponelos a cocer en llar.*

La muyer fezo comu-y dixera y ponxo cascos de güevu con agua, y ponxo al xanín delante'l llar pa que los viera ferver. Ésti asustóse muncho y con una voz roncona dixo:

- *Mil años va que nací
y nunca tantos pucherinos
alredor del fueu vi...*

Entós la muyer garró una cibiella y empezó a pegá-y diciendo:

- *Muncho vivisti tú pa lo pequeñu que yes.*

Al oyilu berrar apaeció la xana y devolvio-y el de so.

(N'otra versión devolvio-y lu diciendo:

- *Tómelu, tómelu, que tanto quier la cuerva al cuervín
comula palomba al palombín) (2)*

(2) De C. Cabal *op. cit.*

CUENTU GALÉS ³

Tando una muyer fregando na fonte dexó al so fíu nel trubiecu y, al recoyelu pa colar pa casa atopó, en vez del so neñu, ún prietu, feu y fartón, que nun fai más que comer. Entós va entrugay al bruxu del pueblu, que-y diz:

- *Garra cascós de güevu y fai comu qu'igües comida nellos pa los segores, si el nanu queda esteláu, péga-y hasta que sangre, que colos berros vendrá so madre por elli, y trairáte'l tuyu. Si nun berra nin diz nada nun-y faigas res.*

La muyer asina fexo, y mientres qu'enllenaba de sopa los cascós de güevu sintió al nanu dicir con una voz roncona:

- *Vi la beyota primero que'l carbayu
vi el güevu primero que la pita blanca,
pero nun vi cosa asemeyada.*

Al oyir esto, la muyer empecipió a cuti-y diciendo:

- *Muncho viesti tú pa lo piquiñucu que yes.*

Y la madre'l nanu vieno a lliberalu, y pasó comu-y dixera'l bruxu.

CUENTU BRETÓN ⁴

Una madre pierde al so fíu; les korrigan (5) llevá-

(3) Sacáu de Owen-Pughe *The Myvrian Archaeology of Wales*, British Museum Library; citáu por H. de la Villemarqué en *Barzaz Breiz* (v. ñota 4).

(4) Sacáu de: Vizcomte Hersant de la Villemarqué *Barzaz Breiz, chants populaires de la Bretagne*, Didier, París 1867.

(5) De *Korr* = pequeñu, nanu, trasgu + *gan, ganna* = xana. Los trasgos bretones lleven el nome de *korr, korrik y kornandon*; n'Asturies L. Castañón recueye *cornín* pal trasgu na fastera occ. (*op. cit* px. 95).

ren-y lu y dexáren-y pel suyu un nanu prietu. Esti nanu pasa por ser mudu, yá que si fala daríase cuenta la ma de quién ye, pues la so voz ye cascada comu la d'un vieyu. Ella, pa que-y devuelva al so fíu fai comu si igüase comida pa diez llabradores nun cascui de güevu; el nanu, asustáu, suelta un glayú. La muyer entós péga-y hasta que la korrigan vien a llibralu y devuelve-y el fíu.

EL GUAHE ROBÁU

*María la guapa ta murnia
El so querú Loik colara,
Cola Korrigan que-y lu llevó*

*Al dir per agua a la fonte
dexé al mio Loik en trubiecu,
y cuando fui pa casa ya taba lloñe,*

*Y punxérenme'n vez d'él a esti bichu,
que tien la cara encarnada comu un sapu,
qu'esgatuña y muerde y nun diz pallabra.*

*Siempre naguando por mamar,
Asina pasaren siete años
y entá nun ta destetáu.*

*Virxe María, nel to tronu de ñeve.,
col to fiyín en cuello
tas gayolera, yo murnia.*

*El to santu neñu caltienes entá,
Mas yo perdí el de mio
¡Piedá pa mín, Ma de la Piedá!*

*Fía mía, fía mía, nun teas triste.
El to Loik nun coló del to,
Al to queríu Loik vas topalu.*

*El que fai comu qu'igua comida nun cascu de güevu
pa diez llabradores d'una casa,
fai falar al Korriganín.*

*Pa que'n falando-y pegues, ¡péga-y!
Pa que'n pegando-y berre,
Pa que'n sintiéndolu, lu lleven darréu.*

*-¿Qué fais ehí, Má?
dixó'l bichu esteláu*

-Ah Má, ¿qué fais ehí?

*-¿Que qué faigo equí, fiyín?
Iguo comida nun cascu güevu,
Pa los diez llabradóres de mio casa.*

*-¿Pa diez? ¡nun cascu güevu!
Vi un güevu primero de ver una pita blanca
Güeyé una beyota primero de ver l'árbol,
Güeyé una beyota y vi un bárganu,
vi un carbayu nel biescu la otra Bretaña,
Pero nunca vi otu tal.*

*-Abondes coses viste tú, fiu,
¡Plis, plas, plis, plas!
¡vieuu gandu! ¡Toma!*

*-Nun-y pegues, devuélvome lu,
Al tuyu mal nun-y feci,
ye rei nel nuestro país.*

*Cuandu María volvió pal llar,
el so neñu taba acostáu pigaciando,
nel so bierzu, selequín.*

*Y ella violu gayolera
y cuandu diba da-y un besu,
abrió los güeyinos,*

*Y sentándose'n bierzu,
levantó los sos brazucos:
-A, Má, ¡qué pigazu éché!*

CUENTU IRLANDÉS ⁶

La señora Sullivan camentaba que'l so neñu fuere camudáu poles "xanes lladrones", porque, dende la otra nueche, el so nenín gordu y con güeyinos azules féxose berrón y nun paraba de comer y glayar. Los vecinos dicíen-y que'l so fiu taba, de xuru, cola "bona xente". La señora Sullivan nun descreía lo que-y dicíen, pero tampocu quería pegar o mancar al "cosu", magar que tenía mal ceñu y que yera prietu y roín comu una cadarma, porque asemeyaba daqué al so fiu; y nun tenía cuayu pa rustilu vivu, en fornicu, o quema-y el focicu con una estiella encesa, o dexalu'n mediu la xelada, que yeren les coses que-y mandaben facer pa que-y tornaren al neñu.

Un día alcontró una muyeruca gacha que yera daqué bruxa, porque echaba responsos y mataba pites col mirar... Mrs. Sullivan cuntó-y el casu y la muyer díxo-y:

---

(6) Sacáu de Mary Mc Garry *Great Irish Folk Tales* Wolfe Pub., Ltd. London 1981 ("The brewery of egg shells").

-Si fais comu te lo mando, el neñu vuelve: Pon una pota grande con bien d'agua a calecer en fueu y failo ferver enforma; llueu garra una docena de güevos recién, cáscalos y guarda los cascós y tira lo de dientro; depués pon los cascós na pota y llueu sabrás si ye un xan o ye'l to fíu. Si ye un xan garra'l ganchu la cocina y cúte-y pel llombu...

Mrs. Sullivan aportó'n casa y pónxose a facelo: el neñu miraba esteláu. Entós dixo cola voz d'un home muy vieyu:

-¿Qué tas faciendo, ma?

Ella metió'l ganchu'n fueu y dixo:

- Toi ferveriendo, fíu.

-¿Y qué fierves, ma?, entrugó'l xan.

- Cascos de güevu, respondió-y.

-¡Coime!, glayó'l bichu, y blincando'n bierzu y faciendo figures dixo:

- Llevo mil años en mundu

y nunca vi un ferverinchu de cascós de güevu enantia.

El ganchu yá taba ingrientu, y dio-y pel llombu unos bonos llamugazos. El xan entamóla a berrar hasta qu'apaeció una xana col fíu de Mrs. Sullivan, diciendo que parase de pega-y, que-y devolvía'l neñu.

---

(7) Estrabón y otros autores yá citen esti remediú comu d'usu común ente les tribus del N. de la Península. Sobre cruces de caminos y cruceiros y la so simboloxía precristiana ver: Ana Liste, *Galicia: brujería, superstición y mística*, Penthelón, Madrid, 1981 y J. C. Bermejo Barrera, *Mitos de la Hispania prerromana*, tomu II, Akal, Madrid, 1986.

(8) Ta nel Mabinogi entituláu "Pwyll príncipe de Dyvet" ("Pwyl penderic Dyvet"), (S. XI). Los *Mabinogion* son básicos pa conocer la mitoloxía galesa. La edición en castellán que citamos ye completa, bien anotada y tornada, aunque de poder conseguise la meyor ye la versión francesa de Loth. M.V. Cirlot,

COMENTARIOS A LOS CUENTOS

LES VERSIONES ASTURIANES

No que cinca a les versiones asturianas hai que dicir enantes d'entamala con un estudiú fonderu, que paez que mos afayamos delante un cuentu que se muda y tresforma a lo llargo los años y les boques, o quiciabes de dos o más cuentos distintos amestaos. Cada una de les versiones ufierta datos nuevos, pero la más completa ye la cabera, onde s'afita'l trabayu.

Los finxos más importantes de les versiones pueden encadarmase asina, pa ente toes, llegar a una conclusión común, si se fuera pa ello:

-Na versión 1, el fechu de ferver los güevos paez únicamente un remediú.

-Na versión 1 apaez un vezu tradicional interesante: el fechu de tar esperando nun camín hasta qu'aporte daquién cola solución (7) (más o menos lo que fai Rhiannon nel *Mabinogion*) (8).

-Nes versiones 2, 3, 4 y 5 ye una salladora, una muyer trabayando la tierra, la que pierde al fíu. Tamos delante d'una semeya preindoeuropea que s'arrexunta y afita la idega de la muyer que pierde al fíu comu diosa de la fecundidá (sema'l campu, tien el fíu, ye ella la que tien la llechi). Amás ye valoratible que la diosa celta de la fecundidá, diosa conocida

---

Mabinogion, relatos galeses, Ed. Nacional, Madrid, 1982. Reed. en Siruela, col. lecturas medievales, Madrid, 1988. J. G. Rhys, J. Evans *The text of the Mabinogion & other welsh Tales from the Red Book of Hergest*, Oxford, 1887. P.K. Ford, *The Mabinogi and other Medieval Welsh Tales*, Berkeley, Univ. of California, Press. 1977. J. Loth *Les Mabinogi*, París, 1889, Reed. en Les presses d'aujourd'hui, París, 1979.

y ye un nome xenéricu que significa *diosa*) fuera representada ente los celtas comu una salladora. De forma especial, los galos conocíen a esta diosa de la fecundidá comu Epona (que representaben montando a caballu), los irlandeses comu Dana, los galeses comu Rhiannon (col sentíu de gran reina) y foi cristianizada comu Santa Bríxida, Santa Ana y otres. (9)

Ye señalao qu'ente los celtas, estremándose nesto d'otros pueblos indoeuropeos, nun s'emplegaba'l nome propiu de los dioses, sinón que se-yos daba'l d'atributos (10) nesti casu diosa, caballu, reina...

-Na versión 2 apaecen mazanes, que, de xuru, tienen un significáu asemeyáu al de los güevos. Nun hai más qu'alcordase del sen indoeuropéu de la mazana comu guñu der la sabencia. (11)

-Nes versiones 3, 5 y 8 el remediú incluye que'l guahe berre pa que la xana venga por él.

-Na versión 4 vese una cristianización, al dicir la xana que yera pa que lu bautizase.

-Na versión 4 y 5, la muyer dexa'l neñu debaxu d'árboles, una cerezal y una castañal, que representen un papel importante na tradición asturiana, siempre col sen de llibrarde plagues, sanar gafures o símbolu de fecundidá. (12)

-Na versión 6 y otres non recoyíes equí, ye la xana la que sufre'l robu del nenu, lo qu'afita otra vegada más la idega de que la muyer (o la xana) que pierde'l neñu debe relacionase

---

(9) J. Vendryes, *La religion des celtas*, París, 1946. C. Cabal (*op. cit.*) cita'l casu d'una xana que cazaren armándo-y una garduña enriba un caballu. Los panes entregaos a una xana vuelven fechos caballos (L. Castañón, *op. cit.*, px. 104).
(10) Proinsias Mc Cana, *Celtic Mythology*, Hamlin, London, 1970. Anne Ross, *Pagan Celtic Britain*, London, 1967.

con una representación de la fecundidá, semeya indoeuropea o preindoeuropea, idega que se desendolcará más alantre.

CARAUTERÍSTIQUES DE LOS CUENTOS

Estos 4 cuentos presenten la cauterística de tener tres fasteres comunes:

- 1) La xana róba-y el guahe a la muyer y déxa-y el suyu.
- 2) La muyer va ver al bruxu (druida, virxen, etc.) pa que-y dea'l remediú.
- 3) La muyer pon a cocer cascos de güevu, el xan fala, la muyer pega-y y la xana vien pol neñu de so.

Les carauterístiques o rasgos comunes que dambos cuentos presenten son abondes y el so estudiú perinteresante. Comu les más interesantes pa estudiar puen señalase:

- 1) El robu (o camudamientu) del neñu.
- 2) La semeya prieta y peluda del xanucu.
- 3) El remediú consistente en fervollar cascos de güevu en/o con agua.
- 4) Que'l xan revele la so edá.
- 5) Que la muyer-y pegue.
- 6) Que la xana devuelva'l fíu de la muyer.

Estudiemus fonderamente estes carauterístiques:

1) El robu o camudamientu de rapacinos ye una tradición común a práuticamente tolos pueblos indoeuro-

---

(11) El paraísu "tierra de la mocedá" o "mundu de los muertos" recibía'l nome de Avalon (onde les mazanes) ente los celtas (Mc Cana *op. cit.*)

(12) En Aurelio de Llano, L. Castañón y otros al falar del remediú pa quebradures, etc.

peos (13) : asinamesmo, n'Asturies hai cuentos asgaya de xanes que roben neños, normalmente pa valise d'ellos, (14) valga comu exemplu un cuentu asturianu nel qu'una xana diba pidiendo mantega peles cais, con un neñín tou piquiñucu, y cuandu-y lo daben, comíalo ella y dicía-yos: *al neñu que y dea de xintar so ma.*

Tamién en Picardía, Normandía y nel restu de Francia pasen casos asemeyaos que más alantre veremos, protagonizaos poles "Fées" (xanes).

En Rusia llámen-yos a los fueos fatuos *russalki* (15) y creen que roben los neños que ñacen muertos.

Lo mesmo pasa n'Inglaterra colos *spunkies*, colos *pixies* de Kernow y Devon, y colos *changeling* n'Eire. (16)

En Grecia les *bazucolpoi* (les de los senos gayasperos) yeren emplegaes p'amamantar a los rapacinos, pero delles veces, los dioses dexaben los sos fíos a los humanos pa lo mesmo.

Nun cuentu rusu entituláu *Zar Saltán* les hermanes

---

(13) Nancy Arrowsmith, *Nymphets & Fairies*, N. Y., 1976: en Castellán en J. J. Olañeta, P. de Mallarca, 1982, *Guía de campo de las hadas y demás elfos*. Katherine Briggs, *A Dictionary of Fairies*, Krestel Books, London, 1979. La creyencia nesto almitáse na Edá Media polos poderes, dando llugar a casos pintorescos. Tb. apaez n'autores modernos comu H. P. Lovecraft ("El modelu de Pickman", en H.P. Lovecraft, *Obras escogidas*, Acervo, Barcelona, 1966, px. 19).

(14) H. de la Villamarquè (*op. cit.*) da dellos motivos. Tb. N. Arrowsmith y K. Briggs (ñota 13 dambes). El cuentu en C. Cabal (*op. cit.*).

(15) Anónimu, *Russki, schaski, MOCKBA*, 1931, 1980; ed. en castellán n'Austral, *Cuentos y leyendas de la vieja Rusia*, Madrid, 1939. N. 59. Pero ye abegosísimo atopar esti llibru; la edición d'Austral (que pidimos a Mdrid) ta estrincada, y la única vegada que lu pude ver foi na Biblioteca Nacional, onde lu pude agüeyar de pasada (paez ser una completa y bona ed. anque nun m'atrevo a dicir nada de la torna).

(16) Tolos datos de xanes y xaninos del restu d'Europa en N. Arrowsmith (*op. cit.*) y K. Briggs (*op. cit.*).

d'una reina tiren al mar al neñu; pero esto, comu veremos más alantre, ta meció col sen d'otros cuentos, ente ellos unu lituanu del que falaremos más allá. (17)

2) La semeya prieta y peluda (18) ye semeya normal na mitoloxía pa los seres raros. En concreto na mitoloxía celta, había dos tipos de dioses: los que n'Eire se nomaben los *Tuatha dé Danann*, que yeren d'aspeutu candiu, abellugaren a la humanidá, y fueron los que vencieren a la otra triba de dioses: los *Fomoraihbh*, que yeren de semeya peluda y prieta, teníen tiranizaos a los humanos y desixíen-yos impuestos asgaya, asina comu sacrificios. Les dos tribes de dioses y la so representación puede afitase inclusu p'Asturies (19) y pa otros llugares enforma nos que se caltuvo la mitoloxía céltica; asina por exemplu Merzhin (Merlín), que yera fíu de Carmelais y d'una bisarma prieta, al ñacer yera prietu y peludu (por encantu), pero foi camudándose hasta facese un home. (20)

Ye de sinalar nesti sen, que delles xanes franceses (Soerettes, Sauvegeons y Fayettees) garren la semeya de topu.

N'Eire hai tamién encantos asgaya con esti aspeutu (los changeling, por exemplu). En xeneral pue dicise qu'ésta ye la semeya normal de los encantos. (21)

Meció esto col robu del guañe hai un cuentu lituanu nel qu'a una reina una bruxa cámbia-y el fíu acabante nacer por

---

(17) El cuentu lituanu entitúlase "Guedeyes d'oru y llucérn d'oru". Hai edición d'estos cuentos lituanos n'Austral: Anónimu, *Cuentos populares lituanos*, Madrid, 1965, n. 1341 de la col. Austral.

(18) "Ser más peludu qu'un xan" ye un dichu vivu n'Asturies centru-oriental. (19) Asina, munches xanes asturianas son guapes, roxes y gayasperes, y otre al viesu igual qu'otros seres comu trasgu, busgosu, ñuberu, etc...

(20) G. de Monmouth, *Vita Merlinis*, (S. XVIII.) Ver tb. nota 48.

(21) N. Arrowsmith lláma-yos a esta triba d'encantos "seres de la escuridá". (*op. cit.*).

un gatu (22); ye de señalar que los fíos de la reina yeren roxos y candios y ella asústase de lo prietu que ye'l gatu. Esti casu ye asemeyáu al que-y pasa a Rhiannon nos Mabinogion: por mor d'eso ye desterrada y un paisanu atopa los sos fíos que curia comu de so (yá que la muyer d'él nun tenía dengunu, comu nel cuentu lituanu). Amás llamen-y nos dos casos al neñu "guedeyes d'oru". Por si fuera pocu, yel guañe., mozu yá, el qu'atopa a sos padres nos dos cuentos (¿coincidencia o mitu espardíu pente tolos pueblos indoeuropeos?). Pa finar, nel cuentu lituanu una muyerina ye la qu'ayuda al mozu a dir colos pas y a llibrase de la bruxa que lu retenía (lo que mos recuerda otra vegada'l cuentu asturianu).

N'otru cuentu lituanu asemeyáu, la bruxa camuda a los neños en palombes (23), a la ma sáca-y los güeyos y échalos al mar. Los neños alcuentren una cibiellina máxica (cosa de la que falaremos más alantre). Tamién apaec una tema típicamente lituana (o meyor indoeuropea) que comentaremos más fonderamente nesti mesmu trabayu: l'agua que sana gafures, que cura los güeyos de la madre. La bruxa, amás, muere na mar.

Nel cuentu irlandés "El destín de los fíos de Lir" (24) ye la madrastra la que rapta a los guañes, camudándolos en

---

(22) V. nota 17.

(23) El cuentu entítulase "La cibiellina máxica"; la bibl. na nota 17.

(24) Hai delles versiones:

N'Inglés: Anne Ross, *Druids, Gods & Heroes from the Celtic Mythology*, Eurobook, London, 1986. Joseph Jacobs, *Celtic Tales*, London, 1984, Ed. David Nutt.

En Francés: O Mordel, *Les hommes dieux*, Copernic, París, 1979, col títulu de "Le chant des cygnes blancs".

En Bretón: R. Hémon, nun artículu entituláu "Tonkadur bugale Lir", Gwalan n 10, Brest. (Les dos primeres en castellán tb.). Toles versiones son d'un manuscritu del s. XVIII.

cisnes blancos. Dende equí podemos collumbrar un elementu común a esta triba de cuentos. Esti caberu estrémase'n que'l final nun ye tolo bonu que cabía esperar.

Nel cuentu rusu que mentamos enantia entituláu *Zar Saltán*, la tema ye la mesma que nesti caberu, son les hermanes les que faen tirar al mar a la madre y al neñu. Ye perinteresante l'implorlu que fai el neñu (acabante nacer) al mar:

Foles folixeres, llibres de correr comu vos pete, tenéi piedá de nós, que tamos equí afogaos dientro d'un cofre carbayu...

Ye curioso que tamién en Sicilia, les madres que dexe a los fíos solos échen-yos percima, pa que les xanes nun aramplen con ellos, un poco de llechi diciendo: *Equí so madre lu fexo, y comu lu fexo acostólu.*

3) Pero la carauterística más interesante ye'l remedi u que diz el bruxu y que la muyer pon en práutica: poner a ferver cascos de güevu (25) con agua. Nesti remedi u mécese los tres elementos xeneradores de vida según la cosmogonía céltica: el cascu del güevu, el fueu y l'agua.

Esta cosmogonía acuática colo llento comu guñu de la vida ye común a práuticamente toles relixones indoeuropees, asina:

-Na relixón celta (26) : El ritual de meter a daquién nuna pipa d'agua daba-y la vida (la pipa yera'l cascu). Na tradición mitolóxica irlandesa había una pota ú resucitaben

---

(25) Cascu de güevu, en Bretón *klusk*, significa tb. concha, caparazón y corteya terrestre.

(26) J. Markale, *Le druidisme, tradition et dieux des celtes*; Rennes, 1979. P. Mac Cana, (*op. cit.*).

los muertos (27); tamién apaez esta mesma pota nos Mabinogion galeses, y de xuru ye la nomada perola que vemos nel calderu de Gundestrup, o incluso la que lleva daquién na diadema d'Ozcos. Na mitoloxía irlandesa son tamién perimportantes el pozu y la fonte, que tienen munchu valer pa curar llaceries y sanar gafures, valer qu'atopamos en fontes asgaya per toa Europa y, por supuestu, n'Asturies. En suma, tanto l'agua comu'l calderu (o cascu) xueguen un papel fonderu na mitoloxía celta, yá qu'asonsañen l'entamu'l mundu y tamién el so fin (pues nesti sistema de creencies, enantes de la vida vien la muerte). Amestar estos tres elementos tien consecuen-cies fíidies: nun cuentu irlandés ("La hestoria de Riach"), éstos síñalen l'entamu de la dómina que vivimos anguañu. (28)

- Na relixón xermánica: (29) L'entamu'l mundu faise al xuntase l'agua xelao de la fonte Hvergelmir del Niflheim (llugar del fríu escuru) col beleñu, calecíu comu la lava que surdía del Muspellsheim (llugar del fueu); d'esta xuntura sal el xigante Ymir, y del so mugor (agua del agua) surden los xigantes, los dioses y la xente.

- Na mitoloxía eslava: (30) L'elementu fecundador ye Mati Sira Zemlya (Madre - tierra húmeda).

- Na mitoloxía griega: (31) Kronos taraza -y los coyones

---

(27) Apaez na "Cath Moigh Tured", amarraza o batalla del pandu de Tured. Ta nos ss. manuscritos: M55 Harleian 5280; testu y trad. inglesa: W. Stokes, en *Revue Celtique* n. 13. A. Ross, *Druids...* En Francés: F. Guyonvac'h, *Textes mythologiques irlandaises*, Rennes, 1978. G. Dottin, *L'épopée irlandaise*, París, 1926, 1980. D'Arbois de Juvalville, *Le cycle mythologique irlandaise et la mythologie celtique*, París, 1894. J. Markale, *L'épopée celtique d'Irlande*; Payot, París, 1979; en castellán en edit. Júcar, Madrid, 1971, *La epopeya celta en Irlanda*.

(28) La hestoria de Riach apaez en Anne Ross, *Druids...*

(29) De la mitoloxía xermánica ye básicu l'Edda Menor. Smorri Sturluson, Copenhagen, 1900; en castellán, *Edda Menor*, Alianza 3, Madrid, 1984.

(30) Juan B. Bergua, *Mitoloxía universal*, Madrid, 1979, II tomos.

a so padre Urano y tíralos al Pontos; coles gotes que chisquen fecúndase la tierra Gaia y da llugar a les erinies, a los xigantes y a les ninfes. Tamién de la xuntura del Pontos con Gaia surden Forkos, Keío, Nereos y Euribie.

Nun mos podemos escaecer tampocu de tola tradición órfica encadarmada al rodiu del símbolu del güevu.

- Na mitoloxía lituana: (32) Diz qu'había una piedra que tenía dos fontes, una per un llau, que sanaba tolos males y otra pel otru que mataba presona o animal que bebiera d'ella.

- Na mitoloxía hindú: (33) L'ochavu aditia ye Martanda (ñacíu del güevu muertu), que foi abandonáu na mar pola so madre.

En xeneral, na mitoloxía indoeuropea el mar o l'agua ye l'elementu fecundante y dador de vida, pero esti mesmu creyer estiéndese a otres munches mitoloxíes. D'exemplu valan la mitoloxía finlandesa (34), onde la virxen Ilmatar ye fecundada por una fola; la mitoloxía asirio-babilónica (35), onde'l guñu de too ye Apsú (l'océanu primordial) d'u surdió Mummú (el son de les foles) o na mitoloxía egipcia (36) pa la que nel Abilsu (basa del fondu la mar) había un elementu orixe de too, formáu por folla y agua: El Nuu.

Esta triba de remedios d'agua nun apaez n'Asturies sólo nesti cuentu; asina, ye peremplegao pa sanar el métodu

---

(31) Ibidem nota 30.

(32) El cuentu "La cibellina máxica", v. nota 30.

(33) Ibidem nota 30.

(34) nel Kalevala. Torna al Castellán de Juan B. Bergua *El Kalevala*, Madrid 1967.

(35) F. Lara Peinado y M. García Cordero *El poema babilónico de la creación*, Ed. Nacional, Madrid 1980.

(36) Juan B. Bergua, *El libro de los muertos de los antiguos egipcios*, Madrid, 1978.

l'alicuernu, que consiste nun cuernu cabritu con agua dientro col que se "pasaba l'agua", y curaben munches gafures. Amás, n'Asturies les coses qu'espanten les bruxes son sal, formientu y agua. (37)

La mitoloxía celta, no que cinca a la cosmogonía, ye complexa. Los celtas talantaben que pa "ser", pa "facese" daqué, teníen que mecese tres principios: ún positivu (l'agua), ún negativu (el fueu) y otu neutru (el cascu). Asina, meciendo namás el positivu y el neutru sácase'l remediu pa los males y llaceries. Pero la cosa nun queda equí, porque'l cascu ye tamién l'elementu imperecederu que caltenía les agües primeres, y significa l'entamu la evolución y l'entamu del ciclu nel que tamos (38) comu se puede ver nun cuentu escocés (39) onde l'héroie pa desanizar una serena tien que francar un güevu, que yera'l güercu d'ella y que taba guardada nuna trucha, ésta nuna corneya y ésta nun venáu (símbolos de la sabencia, de les coses de la tierra de los muertos y de la fuercia respetivamente). El remediu pa vencer la serena dá-y lu tamién un adevín. La tema del cascu que france (nesti casu non pol fueu) y que dexa llibre l'agua, vémosla tamién na lleenda de la ciudá d'Is (40) na que apaez otra vegada la idegade que la vida sigue a la muerte, onde apaez tamién la serena comu representante del ciclu anterior (d'estos ciclos

---

(37) C. Cabal (*Op. cit.*)

(38) Stuart Piggot *The Druids*, Pelican Books, 2ª ed. 1974; P. Mac Cana (*Op. cit.*); Markale *Le druidisme...*

(39) El cuentu entitúlase "The Sea Maiden" (la serena). Joseph Jacobs *Celtic Fairy Tales*, D. Nutt, 1892 / Dover Publ. inc. N. Y. (facsimil), 1968.

(40) Ker Is: (Tolos ediciones en Francés y Bretón) Emile Souvestre *Le foyer breton*, París 1845. Vizconde Hersart de la Villemarqué *Barzaz Breiz* (nota 4). Gwenc'hlan le scouëzec *Histoires et légendes de Bretagne*; París 1968. J. M. Feito recueye una hestoria asemeyada na parte d'Aviles en Mª Josefa Canellada (*Op. cit.*); otra en Braulio Vigón ("una ciudad sumergida por la mar") *Asturias, folklore del mar...* Biblioteca Popular Asturiana, Xixón 1980.

compónse'l mundu).

Esti principiu, con estos elementos xeneradores, alcuéntrase amás na hestoria de Riach (41) que ye, de xuru, la hestoria del entamu d'esti ciclu del mundu sigún los celtas, nel que Riach, únicu sobreviviente d'una amarraza que'acabara con tola xente del mundu, tarazó-yos a tolos muertos la tiesta (u taba'l fueu del home sigún los celtas (42), l'agua yera la sangre y el cuerpu'l "cascu") y metióles nuna fonte; dempués fexo una casa enriba la fonte pa que nun se desbordasen les agües, pero'l puxu l'agua coles tiestes yera enforma grande y acabó por francar la casa (el cascu), lo qu'entamó una riada pergrande que mató a Riach y "llimpió" el mundu. Tolos muertos resucitaren con nuevu xeitu y nueva mente, y fueron los qu'entamaren esta dómina del mundu. Esto tamién apaez nes lleendes galeses, magar que nestes ye un animalón pergrande el que fraya una presa qu'aguantaba les agües (el Cath Palug).

Comu conclusión puede dicise que lo que fai la muyer ye recorda-y al xan l'entamu'l mundu, cosa qu'él, por vieyu que ye, nun recuerda.

4) En primer llugar, señalar que la idega perespardida de que nel mundu los encantos el tiempu nun tien el mesmu sen que nel nuestro, idega qu'afiten lleendes tales comu la irlandesa d'Oisín (43) o la galesa de Sion ap Siemcyn (44). paez

---

(41) Ver nota 13.

(42) Olivier launay *Las civilizaciones celtas*, CIL, Madrid 1985. El fueu yera'l pensazu del home, el que-y daba'l puxu y la fuerza pa vivir.

(43) La lleenda d'Oisín pue atopase en: *Great Irish Folk Tales* (nota 6); Brian Foud & Alan Lee *Faeries*, N. Y., 1978.

(44) Recoyía'n B. Foud & A. Lee *Faeries*, N. Y., 1978.

ser tamién una idega esparcida na mitoloxía asturiana. (45)

Ye tamién de notar el sentíu de les rimes que dicen:

(46)

- En Bretón:

Gweliz mez ha gweliz gwial
Gweliz derven e koat Breizh-all
biskoaz na weliz kemend all

vi la beyota y vi el bárganu
vi un carbayu nel biescu la otra Breñaña,
pero nunca vi otu tal.

- En Galés:

Gwelais mes kyn weled derwen
gwelais wy kyn gwelwet air wenn
ed ni welais efelhenn.

Vi la beyota primero de ver el carbayu
vi el güevu primero de ver la pita blanca
y nun vi cosa tala.

- N'Inglés:

I'm thousand years in the world

and I never saw a brewery (47)

of egg-shells before

Llevo mil años en mundu
y nunca vi enantes
un fervinche de cascos de güevu.

- Lo que diz Merlín (48):

Hai nesta biesca un carbayu cargáu d'años
güeyélu dende qu'entamó a medrar
vi el llande d'ú sortiú
brotar y rebollar
viví munchu, munchu tiempu...

- Lo qu'apaez n'otros cuentos franceses asemeyaos (49):

J'ai bien pour le moins
neuf cents et quelques ans
jamais je n'ai vu tant
de petits pots bouillants

Tengo polo menos
nuevecientos y picu años
enxamás nun vi tantos
papinos borbiando.

---

(45) C. Cabal (*Op. cit.*; px. 36; un home que pasa 100 años nunos minutos baxo tierra, nel "infiernu".

(46) H. de la Villemarqué en *Barzaz Breiz* diz qu'estes rimes caberes caltienen un ritmu ternariu típicamente bárdicu, y viendo les coincidencies afirma que son anteriores a díxese los bretones de les isles de los continentales.

La pita y el güevu qu'apaecen nes versiones galesa y bretona llévenmos otra vegada al mitu los orixes, la fecundidá y el simbolismu del fueu, l'agua y el cascu. N'Asturies el güevu ta arrodiaú de bona carga máxica (Nuechi de San Xuan, etc...); la pita que se-y tiren los cascos de los güevos al fueu nun pondrá cúntense los principios negativu y neutru, v. px. 63 del trabayu); un fierro o ferraura favorez que guaren los güevos, etc...(en L. Castañón, *op. cit.*, pxs. 123, 124).

---

(47) *Brew*=ferver sele, borbiar, ferver o formentar les bebides alcohóliques. N'otros versiones irlandeses ponse cerveza nos cascos, o fábase de facela nellos. Estos irlandeses...!

(48) Cítalo H. de la Villemarqué nel *Barzaz Breiz* faciendo'l mesmu comentariu. La lleenda de Merzhin atópase'n: Gwenc'hlan le scouëzec *Histoires et légendes de Bretagne*, París 1968; Yann Brekelien *La Mythologie celtique*; Marabout Université, París 1981. Recuéyense poemas atribuidos a Myrddin (nome galés de Merlín) en: Llibru Prietu de Carmarthen; Llibru Roxu de Hergest. Recoytos en Owen-Pughe *The My vyrian Archaeology of Wales* (n, 3) Tb. nota 20

(49) Cítalo C. Cabal en *La Mitología Asturiana*, CSIC, Uviéu 1983; da comu bibliografía P. Sebillot *Traditions et superstitions de la Haute Bretagne*; París 1882.

- Otru cuentu'n francés:

Voilà que j'ai bientôt 100 ans,
mais jamais de ma vie durant
je n'ai vu tant des petits pots bouillants.

Mirái que tengo polo menos 100 años,
mas enxamás de mio vida
nun vi tantes potes ferbollando.

- Que nel cuentu asturianu ye:

Mil años va que nací
y nunca tantos pucherinos
alredor del fueu vi.

que ye una forma xeneralizada de falar d'un ciclu de tiempu,
d'una dómina que probatiblemente ye lo que tien que vivir
un xan pa medrar. (50)

5) El que la madre la entame a pega-y con una cibiella
representa l'emplegu de la fuerza y de la razón pa que-y
devolvía al fíu, y comu veremos más alantre ta relacionáu col
bastón de mandu de los reis, y ye un simbolismu estráu equí
y ellí per toa Europa. N'Asturies ye tamién significativa la
creencia de que val con ximielgar delante la culiebra una
cibiella d'ablanar pa espantala o que quede quieta y nun pique.

---

(50) O pa completar un "ciclu de vida"; nun siendu'l momentu, torna.

(51) J. M. González *Antiguos pobladores de Asturias*, protohistoria. Ayalga (CPA), Salinas, 1976. Tb. *Historia de Asturias*, tomu II, Ayala, Salinas 1978.

(52) Sol cultu a la culiebra nel NO peninsular v. J. C. Bermejo Barrera *Mitología y mitos de la Hispania Prerromana*, Tomo II (por Felipe Criado Boado); Akal, madrid 1986.

(53) Stuart Piggott, *The Druids*, n. 38; tb. Anne Ross, *Druids, Gods...*; W. B. Yeats en *The Celtic Twilight*, recueye un testimoniu de boca d'una vieya de Galway,

Si axuntamos esto al simbolismu per un llau de la culiebra
y el cuélebre, comu oxetu de cultu o emblema, constatáu
n'Asturies dende la más remota antigüedad (51), símbolu del
paganismu, de la "vieya relixón", dempués, etc. (52), y per otru
llau el fechu de que la caña o cibiella d'ablanar yera nel mundu
célticu privativa de los druides y símbolu d'éstos (53),
aportamos a conclusiones perinteresantes. Entá más si
xunimos a la culiebra y al xan comu seres propios del "otru
mundu".

Nun cuentu lituanu (54) al protagonista dan-y tres
dones: un carneru, semeya de la bayura; una mesa, semeya
de l'abundancia; y una estaca, semeya del poder (esto mesmo
pasa tamién nel cuentu irlandés "Les aventures de Cormac
Mac Art) (55). Ye con esta estaca cola que xulga a unos
lladrones. N'otru cuentu lituanu apaez una vara máxica que
cutía ella sola a los dañibles. Un sen asemeyáu tienlu el
martiellu de Thor nes mitoloxíes xermániques (56) y les
cibielles máxiques nes celtes. L'orixe de les varines máxiques
de los cuentos clásicos hai que buscalu forgando precisamente
equí.

El significáu de puxu de la estaca apaez n'abondes
manifestaciones populares asturianas, vala d'exemplu un

---

sigún el cualu, la mítica reina de Connacht y reina de los Sidne (encantos)
Medhbh, vencía a tolos enemigos con una cibiella d'ablanal, "porque l'ablanal
ta bendito y puede so lo malo". En castellán *El crepúsculo celta*, Alfaguara,
Madrid, 1986, 6ª edición.

(54) El cuentu lituanu entitúlase "Los tres pastorinos"; la bibli. ta na nota 17.

(55) Ta esti rellatu: Anne Ross, *Druids, Gods & Heroes...*; Joseph Jacobs, *Celtic Tales*; d'Arbois de Jubainville, *Le cycle mythologique...*; sigún manuscritu del sieglu
X entituláu "Echtraí Cormac Meic Art".

(56) Nota 30.

cuentu (57) nel qu'un mozu llíbrase d'unos lladrones con una estaca, anque'l sen máxicu apaez bien emborrináu.

6) El que la xana-y devolvía'l fíu a la madre (estremao d'otros cuentos) pue tener tres guños:

- Dientro d'una metáfora relacionada cola fecundidá, el tiempu y el trunfu de la razón sol mundu baxeru.

- Dientro d'un ciclu mitolóxicu más completu, nel que, en realidá, la muyer seya una diosa y el guahe un héroe (nel cuentu bretón el neñu yera'l rei nel país de los encantos).

- Por deformación comu cuentu pa neños nel que'l final tien de ser bonu.

Esti caberu sentíu pue ser escaecíu dafechu, yá qu'esisten otros cuentos nos que so la mesma tema de la desapaición d'un neñu alcontramos otros finales, pero la cadarma d'éstos ye estremada. Estos son los cuentos del tipu de los qu'una xana (n'otros una bruxa) roba un neñu p'amagostalu y ta tola nueche a buscar una casa onde lu asar y nun alcuentra denguna porque toes tienen cigües que-y quiten d'entrar... pero ésta ye otra triba de cuentos que tamién tien ximielgu na mitoloxía irlandesa (58) cuya comparanza puede ser edru pa otru trabayu. De toles maneres nun somos pa mos escaecer de la falta tan grande d'estudios sol aspeutu puramente pedagóxicu d'esti tipu cuentos, la so función, tresformaciones y otros munchos aspectos que nun debemos echar en sucu baxeru...

---

(57) Citáu por C. Cabal, (*op. cit.*). Tamién en dellos bailles populares asturianos, comu'l de los "zamarrones" de Llena y otros...

(58) En C. cabal, *op. cit.*, y el cuentu irlandés "Les aventures de Nera", qu'apaez en Anne Ross, *Druids...*

Ye importante que la fórmula final ta'n versu y repítese n'otru cuentu francés, colo que paez ser una forma fixa. La fórmula'n francés diz:

N'tue pas le mien,
j'te rendrai l'tien.

Nun mates al míu,
que te doi el tuyu.

y teniendo'n cuenta que les partes más estables de los cuentos son les versificaes...

Los otros dos guños quiciabes tengamos que los atalantar mecíos, nun sabemos con cuál midía. Verémoslo más alantre.

XACÍU DE LOS CUENTOS

En viendo'l puntu caberu atopamos dellos caminos pelos que tirar; por exemplu, si mecemos aspectos d'esti cuentu col significáu indoeuropéu de les desapaiciones de los dioses, les cuales representen una catástrofe, andacia o fame. L'exemplu más fíidiu ye'l de los dioses hititas, comu por exemplu Telepinnu, que, comu dios de la bayura y la primavera talantaben que marchaba d'iviernu, que ye cuandu veníen les fames, y teníen de facese encantamientos (y yera so madre quien lu buscaba) (59). Lo mesmo pasaba con otros dioses cuandu daquién se ponía malu.

Nel cuentu que mos cinca, el sentíu pue ser más

---

(59) A. Bernabé, *Textos literarios hititas, Editora Nacional, Madrid, 1979*; reed. en Alianza 3, Madrid, 1988.

ñidiamente que'l neñu se ponga malu (poéticamente que lu camuden les xanes) y haya d'aplica-y un remediú pa que sane (pa que la xana lu descambie). Esta hipótesis podía quedar afitada por un dichu que s'emplega tanto n'Asturies comu na Picardía francesa pa falar d'un rapaz feble y roín:

- *jesi neñu nun ye'l tuyu, que te lu cambiaren les xanes!* (60)

De toles maneres, de xuru que se pueden alcontrar otres esplicaciones que seríen de contrastar con ésta.

GUÑU MITOLÓXICU

Pero probatiblemente una de les fasteres más interesantes d'esti trabayu ye'l posible guñu que pueda tener esti cuentu dientro de los rellatos mitolóxicos nos que, comu diximos enantia, una diosa pierde al fíu y más tarde apaez convertíu nun héroe. Alcuéntrense puntos de contautu n'abondos rellatos, por exemplu'l de Rhiannon que pierde a Prederi nos Mabinogion galeses. (61)

Per otru llau, hai dellos aspeutos p'afitar el fechu de que'l rellatu nun seya nesta dómina, sinón nuna dómina anterior, na dómina mitolóxica; por exemplu'l fechu de que los xanos seyan feos y peludos, comu pasa n'Eire cola primera triba d'encantos (los Fomoraibh, dioses de la primera xeneración, prietos y peludos, semeya de dioses infernales) (62), cosa

(60) C. Cabal, *op. cit.*

(61) Citáu na nota 8.

(62) *Fomoraibh* = plural de *fomore*. Apaecen en rellatos asgaya, pero la so apaición más nomada ye na "Amarraza de Magh Tured" (citada na nota 27).

(63) *Tuatha Dé Danann* tórnase comu "tribu de la diosa Dana", mas hai que cuntar que Dana, amás de ser el nome d'una diosa, significa "sabencia" n'antíguo Gaélico.

(64) Nel *Lebor Gabhala* (Libru les invasiones), manuscritu anónimu del S. XI, px. 23; consérvase nel Coláiste na Trionáide de Baile Atha Cliath y ye parte

que nun pasa xeneralmente (comu colos Tuatha de Danann n'Eire (63) o con munches de les xanes asturianas, que son guapes y gayasperes). Asina lo afita tamién el que la xana se compare con un cuervu y compare a la muyer con una palomba, que ye una semeya de páxaros perespardía n'Eire, nuna tradición que diz (64) que la semeya d'un fomore ye la d'un páxaru prietu, mientras que la de los Tuatha de Danann (xeneración de los braeros dioses irlandeses) ye la de páxaros guapos y gayoleros, y sobre too candes.

Otros casos pa comparanza pueden ser el de la nacencia de Lugh (65), lleenda irlandesa na qu'ésti ye raptáu de neñu pol güelu, el fomore Balor, que lu tira al mar. Esto coincide colos cuentos eslavos, nos que la presona que roba'l neñu ye la güela o tía del mesmu, y tamién en que el raptor se faiga salvador.

Nesta lleenda irlandesa Balor quier matar al neñu porque ta predicho qu'ésti va matálu a él de mayor (lo mesmo que na lleenda griega de Zeus y Kronos). De xuru que, na lleenda asturiana, el motivu del raptu ye más enrevesáu que'l de qu'el fíu de la muyer seya dañible pa la xana. Asina, dellos autores ocupárense de los motivos polos que seres del mundu soterrañu nagüen por xuntase a los humanos. (66)

del Leabhar na Laighean. El *Lebor Gabhala* ta tornáu al Castellán (estayes) por Ramón Sainero na editorial Akal (*El libro de las invasiones*), Madrid, 1988. Tamién apaez esta tradición nel ciclu del Ulster, recoyíu, ente otros, por Lady Gregory en 1902, de manuscritos pervieyos. Ta publicáu'n Castellán por ed. Siruela (Madrid 1987, baxu'l títulu de *Cuchulain de Muirthemné*.

(65) La nacencia de Lugh "Compert Luigh"; en Francés en d'Arbois de Jubainville, (*op. cit.*). Magar que ye un testu más modernu, que nun casa bien nel ciclu mitolóxicu xeneral, val p'afitar con dellos cambios la "Hestoria Xeneral" según la tradición irlandesa.

(66) Rexenerar la so raza (H. de la Villemarquè); volver los xanos vieyos a ser neños, (K. Briggs)..., (más en N. Arrowsmith, *op. cit.*).

Per otru llau, motivos hailos p'afitar el fechu de qu'apaecien dos cuentos col mesmu sen: porque esistiesen dos lleendes estremaes dientro la mitoloxía formal o relixón, comu confirmaríen los rellatos irlandeses (d'un llau "La nacencia de Lugh", y d'otru "El destín de los fíos de Lir"), o que la dixebra tenga l'orixe al mesmu tiempu na conocida dixebra ente relixón "oficial", contiada nos manuscritos (nel casu de los celtas (67) el deprendimientu de memoria d'hestories mitolóxicas versificaes), y la "otra" relixón, la relixón "popular" afitada na tradición, comu veríamos nes lleendes galeses (la de Rhiannon la oficial y la del "neñu robáu", la popular). Ensin metemos más per esta tema, abondo enguedeyada (68), que mos peta más dexar pa otru intre, señalar que n'Asturies hai motivos pa pensar que tenga esistíu una forcadura na mesma lleenda de la que saldría una na que too se desendolca bien, y otra na que la xana ta a un tris d'amburar al nenu. Esta bivalencia de la xana, asina comu los motivos pa quemalu nun pue desendolcase sinón n'otru trabayu.

Con too y con esto, ye arriesgao afirmar que lo qu'apaez nos cuentos seyan simples representaciones de pasaxes relixosos, nun lo creemos asina, y sí paez qu'hai que ver nellos referencies a un mundu de creencies más antigu,

---

(67) J. Marx, *Les littératures celtiques*, París, 1967. Oliver Launay (*op. cit.*, pxs. 169-170) dedica un capítulu a los dos niveles de relixón.

(68) Otra forma de cuentu, el mesmu que nel Mabinogi de Rhiannon, apaez na so versión popular n'Eire, entituláu "Roxa, prieta y temblicona"; nelli, la dama del cuentu, enantes de casase col rei, apaez montada a caballu (u vemos la representación de la diosa celta de la fecundidá, "macha, que, inclusu, tien el nome de caballu), que ye lo mesmo que fai Rhiannon enantes de casase con Pwyll. Depués ye una hermana la que la tira a la Mar (lo mesmo que nel "Destín de los fíos de Lir"; lo que paez fídiu ye que tien de ser un familiar *maternu*).

familiar na dómina na que ñació esta triba de cuentos.

P'afitar el nome que-yos correspondería n'Asturies a los protagonistas d'esti cuentu, asina comu pa reconstruir el rellatu orixinal relixosu al que fadría referencia el cuentu, necesariáse un trabayu fonderu so esta triba de cuentos na mitoloxía comparada.

CONCLUSIÓN

De momentu entá nun podemos afirmar o negar dafechu esto y lo otro na nuesa tradición oral. Fadríen falta trabayos más oxetivos, fonderos y sobre too comparativos, nuna midía mayor que los fechos hasta agora, ensin escaecer, claro ta, el valir del llabor investigador y clatenedor de material ente la xente qu'entá anguañu conserva la tradición. De toles formes, sí paez que pue empecipiase a collumbrar daqué, especialmente no que sedría'l llugar que-y corespuede a la nuesa tradición. Asina, sabemos que debemos inxerila nun contestu plenamente indoeuropéu, y que participa d'un sistema creencies común al mundu célticu... (69)

Vala esti trabayu comu un primer intentu de faer un estudiu so la mitoloxía asturiana estremáu del llabor de recoyía o recopilación propiamente dichu, ensin pretender con él encadarmar una heurística, pero sí dándo-y los primeros pegollos.

Estrémase esti cuentu de la lleenda asturiana y del Mabinogi en que ye ella la que desapaez y non el so fíu. Tamién ye interesante, falando siempre de "Roxa, prieta y temblicona", qu'a la protagonista trágala un mostru marín, y el rei, pa llibrala, fai un ritual asemeyáu al del cuentu escocés "La serena", citáu na nota 39.

(69) De toles maneres, quiciabes el guñu mitolóxicu nun escosa la tema, pero si somos pa ello, y colos medios que disponemos ye posible refacer el probatible pasaxe relixosu representáu.